

ונבבל — ולא כמו ששערו החכמים המפורסמים אשר מקרוב בלו ורלו להניח כי הקראים אחר חמישה החלמוד הם הנה מיקדי הנקוד והטעמים ועל דעתי והשעתי כוונת חז"ל בדרשם (ומ' מגילה דף ג') על הפסוק ויקראו בקשר בחורת אלהים מפרש ושם שכל ויבין בנקרא (כחמיה ח' ח') וכן היו הכללים ידועים בחומה מפה לפה והאחרונים אספו ולקטו אלה הכללים וכחכום על הספר בדיו ואלה הנה בעלי הנקודה ועל כן מלאנו מנקודות שונות דא וכן דא כי כל אחד כתב לפי קבלתו ובמאמרי על הנקודה הארבעה בזה וע"י גם לעיל בנבואה. (10) גם הכלל הזה ככתבו וכלשונו בס' הנקוד ונקמה וכן בלעם וכדומה.

ערך כללי משקל פועל

ערך

והנני בא במלים אשר יהיו מלעיל על משקל פועל דע כי כל שם וכל פועל מן ג' אותיות הבא על משקל פועל הוא

פועל

מלעיל ואות השני מהמלה פתח קמן כאלה י"י יתן אָמַר (תלים ס"ב י"ב)

הטעם מלעיל תחת האלף והמ"ם פתח קמן הרחיקו מן אָמַר עצתי

תקום (ישעיה נ"י) אשר הטעם תחת המ"ם וכמוהו אָכַל בכסף דברים⁵

ב' כ"ח) הטעם תחת האלף למען הרחיקו מן אָכַל חלב (1) (ויקרא ז' כ"ח)

וכמוהו קָדַשׁ שָׁרַשׁ וכאלה הרבה ואם בא על המשקל הזה שם או

פועל והיה האות השני או השלישי מהמלה ההיא אלף או ה"א

או ח"ית או ע"ן אחת מהאותיות הגרון נהפך הפתח קמן לפתח

גדול ונשאר מלעיל תחת התי"ו⁽²⁾ והאלף פתח גדול וכמוהו במהר¹⁰

צהר פועל נועם אֶחָד נָכַח כל אלה טעמיהם מלעיל ופתח גדול

מצאנו בבנין זה מלים מעט מזער לא הובאו תחת הממשלה ונתחברו

עם חדש ורעיו והם אָחַל בָּהֶן ודע כי כל המלים האלה תאר

ורעיהם טעמיהם מלעיל כחדש וחבריו אָצַר הטעם תחת הצד"י

והוא קמץ גדול כי הצד"י לא מאותיות הגרון היא לכך נתרחקה¹⁵

המלה ממשקל תָּאָר אשר מאותיות הגרון וכמוהו חוֹתֵם שׁוֹפָר

גִּזְרָל כל אלה קמוצים ומלרע להרחיקם מתָּאָר קָדַשׁ חֲדָשׁ שָׁרַשׁ

בהם מכתם במלה אחת ונשארה משיכת הנקודה⁽³⁾ במקום וי"ו הנופלת

באות הראשון וזה הנקרא בלשון יהודית קמץ חמף וצורת נקודתו

כה הוא קמץ גדול ושכ"א שהוא ב' נקודות כאלה חֲדָשׁוּ נפלה²⁰

הוי"ו ונשארה היות ראש המלה קמץ חמף ללמד על הוי"ו הנופלת

למען לא ישובו עיקר הוי"ו ותהי שב"א וכמוהו קדשו גָּדְלוּ פָּפְרוּ עַרְךְ
אָזְנוֹ וְעַל הַמְנַהֲגִים הָאֵלֶּה מִתְנַהֲגוֹת לְשׁוֹנָנוּ וּבִבְנִין זֶה נִבְנַתָּה
שְׁמוֹר זֶה בְּכַל לִבְכַךְ וּבְכַל נַפְשֶׁךְ כִּי לִוִּית חֵן הֵם לְרֹאשׁךְ :

משקל
פָּפְרוּ

ויתום המשקל הזה ותכל כל מחברתו

(1) אָבֵל חִלְבוֹ עִי רִשִׁי פִי מִקֵּץ (ראשית מ"א ל"ה) וז"ל חם כל אכל שם דבר הוא לפיכך נעמו
באל"ף נקוד פתח קטן ואוכל שהוא פועל כגון כי כל אוכל חלב נעמו ככ"ף ונקוד קמץ
קטן [לירי] עכ"ל. מנחם מדבר מחזק גרונ. (2) תַּחַת הַתִּי"ו, כאן לדעתי חסרה מלה שאות השני
היא אל"ף באשר כתב אחריה "וגשאר מלעיל תחת הסי"ו והאל"ף פתח גדול והיא לדעתי מלה
תא. (3) מְשִׁיבַת הַנְּקוּדָה, ר"ל החטף משלים הוי"ו מולם הנופלת ור"י חיוג קורא אותה קיבוץ
וז"ל דף 190 וישמר קיבוץ על ראשו כדי שיהיה הקיבוץ מורה על הוי"ו הנופל וזה כלשוננו
קמץ חטף.

עַרְךְ מִשְׁקַל פָּעֵל

וְהִנֵּה אֲבֵאָר מִקְצַת הַמִּשְׁקָל אֲשֶׁר יִהְיוּ מִלְרַע עַל מִשְׁקַל פָּעֵל וְהֵם
קְמוּצִים. דַּע כִּי כָל אֵלֶּה מִשְׁלֶשֶׁת (1) בֹּאָה עַל מִשְׁקַל פִּעֵל
הִיא כֹּלֵה קְמוּצָה קִמְץ גָּדוֹל וּמַעֲמָה תַּחַת הַעִי"ן אֲשֶׁר הִיא הָאוֹת
הַשְּׁנִי וְהוּא הַנִּקְרָא מִלְרַע כְּמוֹ עֶשֶׂן הַעִי"ן וְחִשִּׁין [בְּקִמְץ] וְהַמַּעַם תַּחַת
הַשִּׁי"ן וּכְמוֹהוּ בִּקְרָא בְּקָר אֶבֶק חָרַשׁ אֲשֶׁם רִשְׁעַ כָּל אֵלֶּה קְמוּצִים וּמַעֲמִם
5 מִלְרַע בְּהִיּוֹת שְׁמוֹת וְלֹא פְעִלִים אֲבֵל בְּהַצְמַרְפֵּם לְפִעִלִים (2) נִקְמִץ
הָאוֹת הָרִאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי פִתַּח עֶשֶׂן קִמְץ (3) וְהַר סִינִי עֶשֶׂן כָּלוּ (שְׁמוֹת י"ט
ח"ה) חֲצִיּוֹ קִמְץ וְחֲצִיּוֹ פִתַּח וּכְמוֹהוּ וְשָׁלַל שְׁלָלָה (שם כ"ע י"ב) הַשִּׁי"ן
קִמְץ וְהַלַּמ"ד פִּתַּח לְמַעַן יִחַלֵּק (4) מִן וְשָׁלַל אֲשֶׁר הוּא שֵׁם כָּלֵלוֹ שֵׁל
10 דָּבָר כָּל פִּעֵל עֵבֶר חֲצִיּוֹ קִמְץ וְחֲצִיּוֹ פִתַּח וְכָל שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ בִּקְרָא
יִשָּׁר (5) בְּסִמְכָתָם אֶל חֲטָף כְּמוֹ דָּבָר בִּקְרָא בִּקְרָא רִגְלִיו (כְּמוֹ ח' ג') וְדַע
וְהַתְּבוּנָה בְּבוֹא מֵלֶה בְּמִשְׁקָל הַזֶּה וְהוּא עֶשֶׂן וְחִבְרוּ (6) וְתִיבָה שְׁנִית
אוֹתִיּוֹתֶיהָ אֶחָת מֵאֵלֶּה מֵאֵלֶּה חֵ"ע תִּהְיֶה הַמִּלָּה הַחֵ"ה פִתַּח
וּמַעֲמָה מִמַּעַל כְּמוֹ שֶׁעַר רֶעֶד שֶׁחֵץ לַחֵץ כָּל הַמִּלִּים הָאֵלֶּה וּכְמוֹתֵם
15 פִתַּח וּמַעֲמִיהֶם מִלְעִיל וְכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה (7) תּוֹכֵם חֵ"ת אוֹ עִי"ן אוֹ חֵ"א
אוֹ אֶלֶף מִלְכָּד מִלִּים מַעֲמִים אֲשֶׁר נִתְרַחֲקוּ מִשְׁעַר וְחִבְרִיהָ וְנִתְחַבְּרוּ

ומצאתי בדונש כשירו אשר שר טעות גדול בבנין הזה באומרו "עדי נעל רגלי ומכנסי שרדי" ויסר הנו"ן מפתחתו ויתן

8 תחתיו שב"א וישקל המלים האלה אשר בא בתוכם אחה"ע במשקל
ערשן ורעיה ולא הפריד ביניהם (2) ויהיו בעיניו ישרים כי לא הבין
ענוט הנכונה ותושיה בימינו נדחיה ואם יאמר כי יתכן לאמר במשקל
שיר נעל גם זאת ההשחתה גדולה מהראשונה כי באמרו נָעַל במקום
רנלי 5 נָעַל לא תשקל המלה (3) עד שומו הטעם תחת העי"ן ואין הטעם כי
אם תחת חנו"ן והוא פתח ולכן אומר כי טעה בזאת המלה אבל
אלה המלים קָהַל זָהָב [נָהָר] נָחַש אשר יצאו ממשקל שער ורעיה
ונתפרדו מעשן וחבריה הם חמה אשר נתחלפו בסמיכה ויהיו
ראשונים שבא במלים הנחברים אליהם באמרו נָחַש נחשת
10 (במדבר כ"א ע"י) וְזָהָב הָאָרֶץ (ראשית ב' י"ב) קָהַל י"י (במדבר ע"ז ב') נָהָר פרת
(דברים ח' ז') וכאלה הרבה:

(1) דונש בשירו. באחר משיריו שער ור"י ברקמה נזכרו גם כן בלי הזכיר את שמו ור"ל דף 126
וכבר חפשו על המשורר באמרו וכו'. ובאשר שמדבר מענין זה המשקל הכנים זאת השגה
בסוכו. (2) ולא הפריד ביניהם, ר"ל לפי הכלל נעל על משקל שער ונחל ולא ישתנו בסמיכות
והרקמה מליקו כדרכו מחמת דוחק השיר וע"י לקמן בשמונות סלמידי דונש ערך (נעל). (3) לא
תשקל המלה, כי ע"י המשקל הערבי נשתנו העולות מן מלעיל למלרע ולהיפך כח"ש לעיל בענין
הערכה השירים.

9

ערך בלה ופסל

זקנה גדולה	ופתר בבלה
צפונות מסתרים	וחשב כי גלה
חרשה וקמנה	ובפתרון שנה
חדשים לנערים	ומי זה שבנה
ועל אלה אייליל	פסיל שת לא כאיליל
ואף כבנורים	ואהמה כחליל
עצבים נתקנים	ושת מכל מינים
פסילים נוצרים.	ומעץ ואבנים

ערך בלה

9
ערך
בלה

(*) ופתרת לבלה נאופים (יחזקאל כ"ג מ"ג) לזקנה בניאופים ותאמר כאשר נקראת הזקנה בלה כן הנערה הקטנה חדשה נקראת כי יקח איש אשה חדשה (דברים כ"ז ה') שמעתי ותרגו במני האלהי יפריד פה בענין בין קטנה ובין גדולה בהחפישו אותו מצאתו לצבא שנה אחת לאמר נקי יהיה לביתו שנה אחת (סס סס) ואם 5 לכה גדולה דין הוא שלא יהיה נקי לביתו שנה אחת מה פשעו ומה חטאתו ומדוע נגרעה שמחתו אמנם כי גם הגדולה כקטנה נקראת חדשה ופתרון אשה חדשה אשר היא חדשה לו (1) תחילת לקיחתו לה שאם לקח אשה והיתה עמו ובנד בה וכתב לה ספר כריתות וגרשה ושלחה מביתו ואחרי כן שב אליה ולקחה פעם 10 אחרת לא נקראה לאשה ההיא חדשה כי לא חדשה היא לו וכבר היתה לו לאשה זולתי הפעם ההיא זה היא הפתרון אשה חדשה אבל להיות חדשה קטנה הלא זאת עוות הדין למען כי יש רבים מדלת הארץ אשר לא תשיג לקחת אשה קטנה נערה בתולה מקצר הונם כי אם אלמנה וגרושה אשה גדולה יש כי צורכי 15 האלמנה לא כצורכי הבתולה כי המעט די האלמנה ולכן די בלקחו אותה לא יהיה משפטו כלקח הנערה הקטנה הבתולה והיא תחלת לקיחתו לו לאשה או שני אנשים אחים יחרו ומת אחד מהם ובן אין לו ונטש אותה גדולה ויבם אותה יבמה (2) לקיים מצות שרי

מנחם דף 45 (*): ז"ל מנחם (אות כ' ערך בל מחלקה הששי). תבל עשו (ויקרא כ' י"ב) ואפי על תבליתם (ישעיה י' כ"ה) ואמר לבלה נאופים (יחזקאל כ"ג מ"ג) אפרים בעמים הוא יתבולל (ישעיה ז' ח') ענין קדשם וענין לבלה נאפים לקדש נאופים וענין אפרים בעמים הוא יתבולל יתערב בניים ויתקדש בשומאחם ויטמא בערות נאופים עכ"ל.

ז"ל: רונש לבלה, והבאת בחלק אחד לבלה נאפים (יחזקאל כ"ג מ"ג) עם נבל נבלה ידבר (ישעיה ל"ב ו') ולא שסלת במאזני צדק' הדבר כי נבל מן תבל עשו (ויקרא כ' י"ב) נכנתה ואומר לבלה נאפים מן והארץ כבנד תבלה (ישעיה נ"א ו') ואם תאמר

גם זה לא יהיה משפטו בלוקח הנערה הקטנה הכי יגרע משפטו
 למען הקימו המצוה האל יעות משפט הלא כמוהו ומי האיש אשר ערך
 ארש אשה ולא לקחה ילך וישוב לביתו (דברים כ' ז') אשר צוה שרי
 כי חמלתו על האיש אשר לא שמח את אשתו ולא הפריד בין
 קטנה ובין גדולה (3) כי זכר אחד הוא אם ארש גדולה ולא לקחה
 הלא המצוה עליו כאשר היא על המארש קטנה ואף כי בכתולות
 בשנים קרובות אל הזקנות ורחוקות מן הקטנות ועוד יש עליו
 להשיב איפה תמצא בכל המקרא אשר יקרא חדשה לקטנה ומי
 אשר בזאת ידבקו יודיענו איפה הוחקו ויתנו עדיהן ויצדיקו:

(1) אשר היא חדשה לו, כן הלכה ובפי' אהנר (קטנה דף מ"ד ע"ה) ח"ר אשה חדשה אלונה
 מניין ח"ל אשה מכל נקום אם כן מה ח"ל אשה חדשה נני שחשה לו ילא מחזיר גרשתו
 שאין חדשה לו. הראש"ע מביא דעת י"א אשה חדשה י"א בחולה ולדעת רבים חדשה כגדו כי יוכל
 להשיב אשה גרושה אם לא נעמאה ועל כן חדשה עכ"ל הנה באלה י"א קולע אל הקראים כי ז"ל ר'
 אהרן האחרון בס' סדר תורה על פ' כי יקח איש אשה חדשה "שלא נשאת עדין בין היותה בחייה
 (כ"א בלח בחררה) בין היותה בזה בימים" עכ"ל. מזה נראה כי סברת דונש אינה דעת יחידה
 ותמיד נאמר באשר הוא נגר ההלכה ועוד נודע שהק מנחה עם חלמיריו ולא בלח שזהו על דעת
 ההלכה. (2) יבמה, (קטנה דף מ"ב ע"ה) "שנאמר קני יהיה לביתו שנה אחת לביתו זו ביתו יהי'
 זה כדמו ושנח את אשתו זו אשתו אשר לקח להביא את יבמתו" עכ"ל. הקראים אין כן דעתם ח"ל ר'
 אהרן הכ"ל "שנח את אשתו אשר לקח אין היסוד נכנס בזה ששנחיה ילאו בשם יבום" עכ"ל. (3) בין
 גדולה, בפי' היא ההלכה (שם) "אחר הנאמך את הנכולה ואחר הנאמך את האלונה אפילו שונתה
 יבם" (שם מ"ד ע"ה) "ח"ר וכו' ואפילו ה' אחים ומה אחד מהן כולן חתוין"

ערך פסל

(*) פסל ואמרת בספרך (1) כי גזרת על הפסל והפסילים ותאמר
 לא יעשו הפסילים לא מזהב ולא מכסף כי אם מעץ ואבן

אנה תמצא לשון בלה תבלה בכני אדם אומר הנה שרה אמנו לעת זקנתה
 אמרה אחרי בלותי היתה לי עדנה (בראש' י"ח י"ב) וכאשר נקראה
 האשה הזקנה הנדולה בלה כן נקראת הנערה קטנה חדשה כמו כי
 יקח איש אשה חדשה (דברים כ"ד) עכ"ל:

(*) ז"ל מנחם ערך דג ולא נודע אם הסמל צורת דג היה ואם שמו דגן
 כיתר שמות העצבים כמו פסל ואליל ועצב וכמוש עכ"ל.

וז"ל רונש ואמרת כי לא נודע אם דגן צורת דג היה או היה שמו כמו
 עצב וכו' ועוד אודיעך כי כל אלהי נכר עצבים ולא

10
ערך
פסל

בלבד אבל העצבים מעץ ואבן כסף וזהב והעצב העשוי מכסף או מזהב לא יקרא פסל כי אם מסכה ככתוב ואת אפרת מסכת זהבך (ישעיה ל' כ"ב) ואיך לא יעשו הפסילים והלא כתוב אומר וצפון פסילי כספך ואת אפרת וגו' (ראש הפס' ה"ל) לכן תמחתי מעצם שגגתך ואם תאמר צפוי פסילי כספך כמו מזבח הזהב אשר למען הצפוי נקרא זהב הנה חכתוב אשר יורה עליו מי יצר אל ופסל נסך (שם י"ד י') ואם הוא מעץ ומאבן היתכן לאמר בעץ נסך כי אם בזהב או בכסף וכבר הודית העצב הנעשה מכסף הוא נקרא מסכה וגם חוביש כל צרף מפסל (ירמיה כ"א י"ז) יורה כי הנעשה זהב או כסף¹⁰ פסל נקרא וממעשה מיכה תלמוד בב' ויהי איש מהר אפרים וגו' ויאמר לאמו אלף ומאה הכסף וגו' ותאמר אמו הקדש הקדשתי את הכסף לימי מידי לבני לעשות פסל ומסכה וגו' ותתנהו לצורף ויעשהו פסל ומסכה (שופטים י"ז. ח' ב' ג' ד') וכל הפרשה:

(1) כל הענין הזה כנענו צנוטה הלשון ונזכיר הרכ' ר' אברהם בדרשי נספרו חותם חכנית אשר ילא לאור פעם ראשונה (אנשערדס הרכה) דף 221 בשם ונחם חזן סרוק וחינו ונזכיר שם הספר ולא חתם התלמידים:

ומה יש לו יתרון	בהרחיבו גרון
וחובר בפתרון	לבקר בבקרים
ושומר מ"ם מזה	כמו מ"ם ממצח
והוא כמו מ"ם מקח	וגם מ"ם במצרים
וגם השיב על לא	תשובה יש בו לו
והראה את סכלו	זקנים ונערים
למען כי יורה	מנחם המורה

פסילים כי הפסילים מעצים ואבנים והעצבים מזהב ומכסף ומעץ ומאבן ומכל דבר והעצב העשוי מזהב ומכסף כלו לא יקרא פסל כי אם מסכה ככתוב את אפרות זהבך (ישעיה ל' כ"ב) ויעשו להם מסכה מכסףם כתבונם עצבים (הושע י"ג ב') והתבונן ואל תהי לרעות אחרי רבים עכ"ל.

בלא וי"ו קרי באל"ף נחברים
לשון כל פתרון בצדק ובכשרון
ולא מעורון ועצלה בפותרים

11

ערך בקר

11

(*) ולבקר ועל מה השיבות עליו בגזרו ולבקר בהכלו (תלים כ"ז ד') מן ערך
בקרת תהיה (ויקרא י"ט ד') ולא יבקר הכהן (טס כ"ז ל"ב) ותאמר
לא הוא כי אם מנזרת בקר אערוך לך (תהלים ה' ד') ופתרת לא יבקר
הכהן לא יבחן דע כי פתרון מנחם קרוב משלך יען כי לא מצאת (1)
5 ככל המסרא בקר מצטרף (2) לפעל עבר או לפעל עתיד כי כה
מצינו וישכימו בבקר (שופטים י"ט ה') ולא ויבקרו בבקר וכמהו השכם
והערב (ש"ל י"ז ט"ז) והוא מן השמורת שלא יצטרפו ולו רצה זה
הענין היה אומר ולהשכים בהכלו ואשר מנעך לגורר אותו בין
בקרת ולא יבקר מעותך בפתרון המלים האלה כי פתרונוך לשון
10 בחינה ואין פתרונוך כי אם לשון בקשה ודרישה ולא בחינה ובפתרונו
לבקר בהיכלו מלשון דרישה יתכן פתרון היטב כי דרישתו הוא
תפלתו כמו ובקשו את י"י (דודסע ג' ה') ומהכתוב הזה תבין כי הביקור
דרישה כמו ודרשתי את צאני ובקרתים (יחזקאל ל"ד י"ח) וזה יורה
עליו ופתר יהונתן בן עוזיאל יהיה לי לבקר (מ"ב ט"ז ט') לבקרא

נחמס דף

47 (*) ז"ל מנחם בקר מתחלק לנ' מחלקות האחד וכו' השלישי כבקרת
רועה עדרו (יחזקאל ל"ד י"ב) לא יבקר בין טוב לרע (ויקרא
כ"ז ל"ג) ולבקר בהיכלו (תהלים כ"ז ד') די יבקר בספר דברניא (עזרא
ד' ט"ו) בקרת תהיה (ויקרא י"ט ד') עכ"ל.
53

וז"ל רונש ונזרת ולבקר בהיכלו מן בקרת תהיה ולא יבקר הכהן
ולא הוא כי אם מנזרת בקר אערוך לך ואצפה (תהלים
ה' ד') כי פתרון ולא יבקר ולא יבחן הכהן וכמהו בקרת תהיה ולא
יתכן לנביא החסיד דבר בקשה לבחון אותו בבית י"י כי אם בואו להתפלל
בבקר והיא השאלה אשר שאל מאת י"י והבקשה אשר בקש והודה על
האמת ואל תהי' עקש עכ"ל.

כאשר פתר אונקלס בקורת בקורתא ומצאנו בס' דניאל³ (עזרא ד' ט"ו)
די יבקר בספר דכרניא וכולם שוים :

(1) יען כי לא מלאה, זו השווה על דוגם שאמר ולבקר מלשון בקר כי לא נולדו שששנה השם
בקר לפעל ולומר ויבקר ויבקר וכן נולדו בהכרעת ר"ח ח"ל דף 54 "ותשובות קשורות.
על דברי דוגם אשר פתר אותו לשון בוקר כי לא יפעל לשון בוקר". (2) מצטרף, נעיה ושינוי
משם לפעל זה נעיה במשקל משתמש בשם מלערך כאשר כבר העירתי על זה. (3) בס' דניאל
אלה שלשה ספרים דניאל עזרא נחמיה כפי קלח הראשונים נקראים בקצתם ק' דניאל.

12

מזח

12

ערך

מזח

מזח וגזרת כי לא יתכן ולמזח (תהלים ק"ט י"ט) מן ולא יזח החושן
(שמות כ"ח כ"ח) כי המ"ם מיוסדת כמו מצח ופתרונו לא ימער
החושן כמשמעו מלשון הערב וזה הכל ורעורת רוח כי לא יתכן
לדמות לשון עברית אל לשון הערב ואם למען מצח אשר במשקל⁵
מזח במ"ם נעקרת כמו מקח משקלם אחד ואין פירוד ביניהם כי
אם כמעט ולא תוכל לגזור על אחת מהם וכמוהם משק מן ישקכל עמי
(בראשית מ"ח מ') ומכס מגזרת תכוסו על השה (שמות י"ב ד') וא"ת כי אין
משקל אחד משק ומכס כי שנית אותיותיהם פתח גדול¹ אין זה כי
למען החיית אשר מאותיות הגרון וכבר קדמתי זאת למעלה¹⁰
אמרי כל מלה עלי משקל פעל כמו ארץ היא כולה פתח קטן
ובבוא באחריתה אחת מאותיות אחע"ה תהיה שנית אותיותיה
פתח גדול כמו ירע והירה פתרון ולא יזח החושן מאשר מצאנו
ושרך מארץ חיים סלה (תהלים כ"ב ד') מגזרת שרש וענינו יעקר שורשך :

מנחם דף
78

דוגם דף * ז"ל מנחם ולא יזח החושן (שמות כ"ח כ"ח) ולמזח תמיד יחננה
60 (תהלים ק"ט ט) עכ"ל.

וז"ל דוגם יזח והבאת ולא יזח החושן בחלק אחד עם למזח תמיד
יחננה ולחיות יזח כמו מזח ולא יתכן לנצח כי המ"ם
משרש מזח במ"ם מעיקר מצח ופתרון לא יזח החושן לא ימער החושן
כמשמעו בלשון הערבית וכן אונקלוס אמר ולא יתפרק חושנא בארמית
והתבונן וקנאה אותך אל תמית עכ"ל.

ערך

מח

וחדש את ימי (2)

והזית חלציי

ואלי הקשיבה

בבתחילה יועציי

והזן בלעו יקיו (3)

מעני ומנאציי

ותנום האנחה (4)

עתרי בת פוציי.

לחם צורי לזחמי

מחץ מתני קמי

ואתה ריב ריבה

מהרה השכיבה

משנאי בל יחיו

והוא בלא היו

ותרב השמחה

ויזבילון מנחה

5

(1) פתח גדול, ר"ל מלות מקח מצח יש פתח סתם העי"ן כאשר הלח"ד מלוחיות הגרון והוא ממשקל קָעַל. (2) שיר זה מביא לראיה כי והזית הוא כמו שנס הללי ולא יזח החשן

הוא הסיפוך כמו וסרשך מלרץ החיים ובאשר דונש מביא ראיה לפתרונו מהשנים הראשונים שאמר והכמה כמזחסי (ע"י דונש 76) לכן מביא גם הוא מן השיר ששר בעלמו נגד לורריו והוא על ממשקל יחד ודי' הסנועות: (3) בלעו, ר"ל הסון אשר בלעו השונאים יקיו ולא בלעום כאשר הגיה החכם פיקסקער ז"ל בס' לקועי קדמוניות דף 166. (4) ותנום, כן נכון מלשון כסו יגון ולאנחה ומה שהגיה סתמיו הכ"ל וחתם אין לו כוונה:

13

ערך

לב

13

ערך לא ובל

(*) ואמרת כי התיר האסור ואסר המותר (1) בפתרו אשר לא יעדה

(שמות כ"א ח') אשר לא כרעים (ויקרא י"א כ"ח) אשר לא חומה

(שם כ"ה ל') לשון בל למען כי נכתבים באל"ף ונקראים בוי"ו החכם

יענה דעת רוח מי לא ידע כי פתרון שלשת הפסוקים האלה על

הקרי אל"ף אשר הוא וי"ו לא מחסרון דעת פעל זאת שאל בהמות

ותורך הלא אשר אין להם חומה יורה בו אשר לה פתרונו בוי"ו

מנחם דף

111

(*) ז"ל מנחם בערך לא מתחלק לב' מחלקות האחד לא יש בינינו

דונש דף

8

מוכיח (איוב ט' ל"ג) אשר לא יעדה (שמות כ"א ח')

אשר לא כרעים (ויקרא י"א כ"א) אשר לא חמה (שם כ"ה ל') לשון בל

המה עכ"ל.

וז"ל דונש אשר לא חמה והבאת בחלק אחד לא יש מוכיח בינינו עם אשר

לא יעדה והפדה (שמות כ"א ח') אשר לא כרעים אשר לא חמה

ובפתרון זה אסרת את המותר והתרת את האסור ושחתה המקנה והממכר

13 אבל לא הואיל מנחם לבארו היטב כי ידע כי לא נעלם הוא רק
 ערך לו פתר ענין הפסוק על הכתב ונטש הקרי אזי השיבות עליו הלא
 14 תורה כי פתרון הפסוק אשר לו חומרה בלמ"ד וי"ו אין זה פתרון
 הלא הנכתב בלמ"ד אל"ף כי אם לא אחר הנכתב למ"ד וי"ו
 ולכן נאמר כתיב למ"ד אל"ף וקרי למ"ד וי"ו והוא אשר פתר מנחם 5
 המלה כפי שאתה ולא תוכל לאמר אין לכתוב פתרון וכן פתר
 המלה הזאת כמכתבה ולא כקריאתה לאכל את חז"קהם (מ"ב י"ח
 כ"ז) במחברת חיית ולא השיבות עליו מאומה ופתרון הפסוק ההוא
 על הקרי לאכל את ציאתם אבל לא נכון להיות המלה הנכתבה
 בלא ענין ויש במקרא מלים רבים אשר מכתבם לא כקריאתם כמו 10
 אלה הנזכרים אשר לא חומה וכמו לאכל את חז"קהם וקרי את
 צואתם וכמו לשחות את מימי שניהם (ס"ט ס"ט) וקרי רגליהם תל
 אביב היושבים (על) [אל] נהר כבר ואשר (יחזקאל ג' י"ו) ואשר כתיב
 ואֶשֶׁב קרי בעפולים (דברים כ"ז כ"ח) קרי בטחורים וכאלה הרבה ולא
 תוכל לאמר כי אם למלים האלה הנכתבים פתרונם כפתרון 15
 ענין הפסוקים. נשוב על הנקראים ואלה מהמלים
 הנקראים ולא נכתבים ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו
 ואדרמלך ושראצר הכוהו בחרב (מ"ב י"ט כ"ז) קרי בניו וכמוהו הנה
 ימים נאם י"ו (ש"ח ב' כ"ח) וקרי באים ואין כתיב וכאשר ישאל
 בדבר אלהים (ש"ב י"ו כ"ג) איש קרי ולא כתיב וכאלה הרבה ואלה 20
 מהנכתבים ולא נקראים וישבע המלך צדקיהו אל ירמיהו בסתר
 לאמר חי י"ו את אשר עשה לנו (ירמיה כ"ח ט"ז) את לא קרי וכמוהו
 אל תעש לו מאומה רע כי אם כאשר (ירמיה כ"ט י"ב) לא קרי אם
 וכמוהו בהשתחוייתי בית רמון יסלח נא (מ"ב ח' י"ח) לא קרי נא
 כתיב הן כל המלים האלה הנכתבים ולא נקראים ויש לכל מלה 25
 ומלה יש להם פירוש וענין המלה כפי שאתה נפתור אותה הפותר

כי אין מאלו הלאוין הארבעה אשר פתרונם לשון כל כי אם לא יש בינינו
 מוכיח והשלשה נכתבין באל"ף ונקראין בו"ו והם כתובים במסורת עם
 אלה וכו' וכו' עכ"ל.

13
ערך
לל
לכד מבלעדי פתרון הפסוק וזה משפט אשר לא חומה אשר פתר
מנחם המלה ככתבה ואם תאמר למה לא שתי תחתם לאוין אחרים
מכתבם כמו קריאתם (פסוק הענין) ויהי כראותם כי פתר אותם לשון כל
ידעו וידעו כי הכתב לא כקרי ולאכול את חוריהם יורה אשר פתר
המלה ככתבה ולא כקריאתה ומה זה המעות אשר מצאת ועל מה 5
אותו חרשעת חזאת למשפט חשבת ואם יש מלין השיבני הודיעני
על מה תריבני:

(1) ואמר המוחר, ד"מ אם נפרש אשר לא כרעים הסיר הארבה שאין לו כרעים כי כלחם חסור
ואשר לא חומה לא ילא ביכול ובחמת בית בעיר באין חומה יולא ע"י הכרעת ר"ת.

בנס בב"ת חבר
עלי מלך דובר
בעת שהתעבר
ברזונים גם שרים

14

ערך בנס

15
ערך
(*) בנס והשיבות על מנחם בהחבירו בנס וקצף שגא (דניאל ב' י"ב) בנס ואין
הו"ס
טפלים
בראש
הסכנה
במחברת ב"ת ואמרת כי הבי"ת איננה יסוד כי אם מועדה
למלאכה ומוכנת לשרת לאמר בזעף וקצף אמר לאבד ותשם וי"ו
ואמר להובדה טפל ודמית אליה ווי"ם אחרים אשר יתכן להיורר
5 טפלים כמו ושמואל מת ויקברו ברמה ובעירו (ש"א כ"ח ג') וכמו
ותשב תמר ושוממה (ש"ב יג ג') ובצוק העתים (דניאל ט' כ"ה) ואיה וענה (בראשית
ל"ו כ"ד) ומכביר עליו עכמי' (תנ"ך ב' ו') וכתבת בתיך אלה בצאתיו וגבאיו
(*) ז"ל מנחם ערך בנס מלבא בנס וקצף (דניאל ב' י"ב) לפי ענינו
עצב וקצב עכ"ל.

מנחם דף

46

דונם

דף

9
וז"ל דונש בנס וחברת בנס וקצף שניא (דניאל ב' י"ב) במחברת
בי"ת והוא במחברת נר"ן ופתרון בנס בעברה בזעף כי כן
מתורגם והנם זועפים (בראשית ט' ז') והא אינן נסיסין ואם תאמר איך
יתכן לומר כי אין הבי"ת מן השרש והכתוב אומר באדין מלבא בנס וקצף
שניא ואמר להובדה לכל חכמי בכל אני אומר לך וי"ו ואמר טפל בפתרון
ניפל. אכתוב מקצתם מן הדומים לו לנלות לך נתיבתם. ואלה הם ושמואל
מת ויספרו אותו בני ישראל ויקברו ברמה ובעירו (ש"א כ"ח ג') וי"ו
ובעירו טפל וכמוהו ותשב תמר ושוממה (ש"ב יג ב') וי"ו של ושוממה

9

Talimide Menachem I.

14 ולא ירפאו (יחזקאל מ"ז י"ח) והוספת וי"ו (1) בולא ירפאו ואיננו כן ואנחנו
 ערך י"ו אלהינו ולא עזבנוהו דה"ב כ"י, י"ג י') ואמנם יש להשיב עליך בוי"ם
 האלה שלשה תשובות:

בגמ' ולין
 הו"ם
 טפלים
 בראש
 הסבות

אחת מהנה כי אלה הו"ם אשר חקקת וגזרת כי הם טפלים
 יתכן להאחז במלים ויכול המוען להוציא למי תוצאות ולא 5
 נצטרך (2) לשום אותם טפלים כו"ו ושמואל מת ויקברוהו ברמה
 ובעירו מקום הידוע לו אשר הכין לו ברמה ויהי לו לעיר ויקרא
 על שמו עירו ושם שפט את ישראל ורצה הכת' באומרו ובעירו
 להוריענו כי נקבר ברמה בעירו הידוע לו אשר היתה ברמה ולא
 חוצה לו ממנו כי לא אמר בעירו בלא וי"ו היה נראה כי רמה היא 10
 עירו ושמה עירו ואין הדבר כן כי עירו הוא ברמה ואין עירו רמה
 ומצינו בברוך דוד מפני שאול אל שמואל הרמיה הלכו שניהם
 ונסו ממקום שמואל אשר ברמה אל מקום אחר אשר ברמה בכתוב
 ודוד ברח (ש"ל י"ע י"ח) וכתוב וישבו בניו ברמה נראה כי בניו
 מקום אחר עד שפרשו הכתוב הנה דוד בניות ברמה (3) זה אשר 15
 יורה כי עירו היתה ברמה ומקומות אחרים לכן הוצרכנו לו"ו
 בעירו ולמדנו מהענין כי רמה שם גופל על מוומות רבים ועירו אחד
 מהם וכה מוצא ו"ו ושוממה (ש"ב י"ג כ') כתוב בראש הפסוק ויאמר
 אליה אבשלום אחיה האמינן אחיך היה עמך ועתה אחותי החרישי
 אחיך הוא אל תשיטי את לבך לדבר הזה ותשב תמר ושוממה. 20

מפל ואלה בני צבעון ואיה וענה (בראשית ל"ו כ"ד) וי"ו ואיה טפל תת
 וקדש וצבא (דניאל ח' י"ג) וי"ו וקדש טפל רחוב וחרוץ ובצוק העתים (שם
 ט' כ"ה) וי"ו ובצוק טפל עד מתי ומכביד עליו עבשים (חבקק ב' ז') וי"ו
 ומכביד טפל נדרם ורכב וסוס (תלים ע"ו ז') וי"ו ורכב טפל בצאתו
 ונבאו ולא ירפאו (יחזקאל מ"ז י"א) וי"ו ולא ירפאו טפל ואנחנו ה' אלהינו
 ולא עזבנוהו (דה"ב י"ג י') טפל וי"ו ולא ובעין אלה הטפלים אדין מלכא בנס
 וקצף שניא ואמר להובדה וי"ו ואמר טפל בפתרון הנופל והתכונן וצא
 למאור ממאפל ע"ל.

- וזה פתרונו ויהי בצותו אבשלום ויאמר לה החרישי יען כי היתה ¹⁴
הולכת וזועקת שמעה בקולו והחרישה ולא יספה להשמיע קולה ^{עדר}
עוד ותשב תמר ושוממה כאומר ובכל זאת היתה שוממה ועוד כי ^{כנס ואין}
יתכן להיות ותשב תמר ושוממה מן בשובה ונחת (ישעיה ל' ע"ו) אשר ^{הווי"ס}
פתרונו השקט והנחה ויהי פתרון ותשב תמר ושוממה שקטה תמר ^{טפלים}
מלועוק ומחשוק הדבר רק לא סר מלבה מרירתה ושוממה היתה ^{בראש}
ואמנם לא נאמר כי לו בא הענין בלא וי"ו לא היר"ה לו מוצא כי ^{החנות}
כה וכה נכון הישב ולא יתכן לומר מפל כי אם בוי"ו אשר לא
נמצא לה ענין אבל בהיות לו ענין למה נצטרך לומר בו מפל ¹⁰
וכבר מצאנו מלים בוי"ן ולא נפסקו ווי"ה"ם מהם קם הפתרון כאשר
בהם ולזאת לא נכון בכל אשר יש לו ענין מפל בפתרון נופל ווי"ו
ואיה וענה יתכן לומר כי הוא עיקר השם כי הנה מצאנו שמות תחלתם
וי"ו ושתי וי"ו תא ואם תאמר הנה מצאנו בדברי הימים כתוב איה
בלא וי"ו (דק"י ח' ט"ז) אני אשיבך דע כי רוב הדברים משתנים ברה"י ועוד ¹⁵
הנה מצאנו שמות מתחלפין פעם אחת נתוספות אות ופעם אחר
בגריעת אות כמו חזקיה יחזקיה וכמו יכניהו יכניה וכאשר יתכן
להוסיף הוי"ו ולהגריעו ככה יתכן להוסיף וי"ו ואיה וענה ולהגריעו
וגם בתוכו ובסופו פעם נוספים ופעמים נגרעים כמו חירם (מ"ח ז')
20 חירום (שם שם שם) ירמיה (כחציה י' ב') ירמיהו (ירמיי ח') ישעיה (דק"י)
ישעיהו (מ"ב י"ב ב') מיכה (דק"י כ"ד כ') מיכה (מ"ב כ"ב י"ב) אבל שני הווי"ן
האלה עד מתי החזון התמיד והפשע שמם תת וקדש וצבא (דניאל ח'
י"ג) תשוב ונבנתה רחוב וחרוץ ובצוק העתים ⁴ (שם ט' כ"ו) וכן יתכן לאמר
נדרם ורכב וסוס (תלים ע"ו ז') כי נדרם אינו נופל על הרכב כי אם על
25 הענין שנקדם לפניו שמה שבר רשפי קשת מגן והרב ומלחמה
סלה (שם שם ד') אשתוללו אבירי לב נמו שנתם ולא מצאו כל אנשי
חיל ידיהם (שם ו') וישוב נדרם על חיל או צבא ומצאנו כמוהו רבים.
אמרת כי יש וי"ו בולא ירפאו (יחזקאל מ"ז י"ח) וגזרת עליו כן אינני
לך מודה כי מלבד אתרה בודה ⁵ והנה מקריות ⁶ מונהגות ⁹

14 קדומות ספרדיות ושבדניות ולא נכתב בהם וי"ו כי אם לא ירפאו
 ערך בלא וי"ו ולו מצאנוהו בעשר מקריות בו"ו ובאחת בלא וי"ו לא
 לא יכולנו לגזור כי אם במסירת ואין לך עד אחד עליו כי רבים
 אשר אתנו מאשר אתך. ווי"ן ואנחנו וי"ו אלהינו ולא עזבנוהו (וה"י)
 ב"י י"ב י"ו הענין אנחנו עבדנו וי"ו אלהינו ולו ידעת הפתרונים האלה 5
 התיבות טפלים כדלש

לא הצרכת לשום אותם ווי"ן טפלים:

והתשובה השנית כי אלה הוי"ן שהחברת בספרך ושמחתם טפלים
 ודמית כי הם דומים לו"ו ואמר להובדא (היכל ב' י"ב) לא
 ידמו כלל כי אלה המלים שמות הם ואמר להובדא הוא פעל עבר
 ולא ידמו וי"ו הבא על השם לו"ו הבא על פעל עבר: 10
 והתשובה השלישית כי לו היו גם אלה הוי"ן הנוספים בא"ם
 על הפעלים לא היו דומין עוד לו"ו ואמר להובדא
 כי ואמר לשון ארמית הוא למען יתכן בלשוננו לשון היהודית
 בואמר ווי"ן טפלים הוא המשפט ללשון הארמית הלא זה ענין
 רע והיה עליך להביא עד מלשון הארמית ולא מלשון העברית 15
 ולא תשחית ענינך ולא תכרית:

(1) ע"י בסמוך. (2) ולא נצטרך. הכלל הזה בניין הווים הנראים. טפלים לפשר כולם שאינם
 טפלים ויחזיקו ויחזיקו ר' פריפוע דוארין בספרו וינעשה אפר (פרק י"ג) בשם מנחם עזרא כאלה
 חמלא לעיל באריכות במבוא ומשכחו מאד וואד. (3) בניית ברמה, ואלה ברמה לעיל מניה מיותר
 והנה דוד בניית ברמה הוא בפסוק הסמוך לו פסוק י"ע. (4) פה חסר העצם ונוכל לזכות החקר
 על פי דברי האפודי שם: "והנה וי"ו חס וקדש ונלוך העתים אחר לקושי השגת הגרלה בכתובים ההם
 אין ראוי לשפוע בחקפנות הוי"ן בס". (5) חזקה כי אין אחד נוספרי הנקורות מחזיר שום ענין בנין
 וי"ו זו אם יש עליו ספק וכלל הספרים הוא בלא וי"ו. (6) מקריות ע"י לעיל דף 48:

בשרים מבשר ואמר כי לא סר
 כמו בית בכתרים והבית לא חסר

15

ערך בשרים

(*) בשרים וגם פה השיבות אשר לא כדת בהחבירו במחברת ב"ת

ואף כי לעבד בשרים (משלי י"ע י"ו) כמו הם כל בשר (זכריה ב'

מנחם דף
 49

דונש דף
 10) ז"ל מנחם בשר מתחלק לב' מחלקות וכו' השני בשר נבזרים (יחזקאל ל"ט)

15 שם נופל על כל הברואים אם כן נאה לעבד למלוך על רוב
 הברואים ולא על כולם ולא ידבר חכם כזאת ומי אמר לך כי
 בשרים שם נופל על כל הברואים למען המשלנו בשרים לויברך
 כל בשר (תנ"י קמ"ה כ"ה) דין הוא שנוסף כל בבשרים לאמר כל הברואים
 5 כמו כל בשר דין הוא שנוסף כל בבשרים לאמר כל הברואים
 כמו כל בשר אבל לו היה בבשרים כל אזי חשיבות כזאת ואשר
 אמרת כי העבד נאווה לו למלוך על צבא גדול מריקים וחסרים
 שנית כי לא נאווה לעבד למלוך כי המלוכה רב לו במרודים או
 באחרים בצאתו מעבדות ומסבל למשול כדרך העבדים למשול
 10 עליהם ולא ימשלו המה להיות עלימו הממשלה ולא להם וכן
 דבר שלמה בחכמתו תחת שלש רגזה ארץ תחת עבד כי ימלוך ונכל
 כי ישבע לחם (ומשלי י' כ"ה) ולא הפריד בין שרים מרודים לאמר כי
 ימלוך על שרים כי אם אמר ימלוך ואם נאווה לעבד למלוך על
 מרודים הריה אומר כי ימלוך על שרים או רגזה ארץ כי אמנם
 15 בהיות נאה לו למלוך על אנשים מרודים למה תרגו הארץ לזאת
 וכו' ואכלתם בשר (שם ל"ט) אף כי לעבד משול בשרים (משלי י"ט
 י') עכ"ל:

ז"ל רונש במחברת ב' הבאת לא נאווה לכסיל תענוג אף כי לעבד משול
 בשרים בחלק אחד עם הבשר החי בשר נבזים ומשול בשרים
 הוא ממחברת ש"ן כמו ויחלו ממשא מלך ושרים (הושע ח' י') וא"ת כי
 משול בשרים הוא כמו ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד (תהלים קמ"ה
 כ"א) באמר כי בשר ובשרים שם נופל על כל הברואים אשיבך אם כן
 נאווה לעבד למלוך על רוב הברואים ולא כלן וכדבר הזה לא יתכן לומר
 וכו' ואם תשוב ותאמר לא אמר החכם אף כי לעבד משול בשרים
 כי אם על אנשים מעט אומר לך כי העבד נאה לו למלוך על צבא גדול
 מריקים ומרודים ואף כי יהיו עבדים כמוהו ולכן אומר אף כי לעבד משול
 בשרים מקל וחומר אף כי לעבד משול בשרים כמו לא נאווה לנכל שפת יתר
 אף כי לנדיב שפת שקר וכאשר אמר החכם כי לא נאווה לעבד משול
 בשרים כן אמר כי הארץ תרגו ברשת שפחה נברתה באומרו (משלי ל'
 כ"א) תחת שלש רגזה ארץ עכ"ל.

15 ולא רב לו כנה כדבריק כי אם במלך הראוי למלוך ולכן אמר כי
 ערך לא נאווה לו לעבד למלוך לא על אנשים מרודים ולא על אנשים
 נכבדים ויקום פתרון מנחם היטב בלא תשובה כי המלים נכונים
 לפתרון ולענין ולא נמנעים. ואם חאמר כי הממשלה לא תפול
 כי אם על מלה אשר תחלתה ב"ת כמו אם משל תמשול⁵
 בנו (בראשית לו ח') לא אמשול אני בכם (סופנים ח' כג) ומשלת בגוים רבים
 (דברים ע"ו ו') והיה ראוי לכתוב משול בבשרים בבית נוספת אשיבך
 דע כי גם בלא ב"ת הממשלה נופלת וכה יתכן כמו שלח מלך
 ויתירהו מושל עמים ויפתחהו (סס ק"ה כ') מושל בנבורתו עולם
 10 (סלים ח' ו') :

ויסר נוי"ן נוער	כמו גימ"ל נוער
וסמך מן סוער	שלשתם עקרים
באמרו ננערת	כנוער ננערת
וסוער נסערת	וזוכר נזכרים

16

ערך נוער

16

ערך

נוער ומה תשיב עליו באמרו כי נוי"ן נוער (ישע"י ל"ב ע"ו) מיוסדת
 ותאמר כי לא הוא כי אם כמו ותער כדה אל השקת (בראשית
 כ"ד כ') ואמנם יתכן נוער מן ננערת בארבע (סהל"ס ק"ע כ"ג) אשר לא
 תוכל לומר הנו"ן איננו מן היסוד כי נוי"ן ננערת בני"ן ננהגתי אשר
 הוא פ"ה הפעל ותאמר וינהג (סהל"ס ע"ח כו) כמו וינער וישבר וינגע
 נדגש גימ"ל וינגע ובי"ת וישבר כי כה ידגשין הפעלים הבאים
 בכנין הזה וזלתי אעה"ח אשר לא באים תחת ממשלת דגש ורפה
 ננחם דף *) ז"ל מנחם נער מתחלק לב מחלוקת הא' וינער ה' (שמות י"ד כ"ד) וכו'
 נער כפיו מתמך בשחר (ישע"י ל"ג מ"ו) עכ"ל.
 דוגש דף וז"ל רונש וחברת נוער כפיו במחברת נ"ן והוא ממחברת ער כי הנו"ן
 משרת בנוער כאשר ישרת בנוגע ונוסע ונודד וכנופלו
 מן נודד כן יפול מן נוער באמרו ותער כדה (בראשית כ"ד כ') וגם ככתוב
 ויערו את הארן (דה"ב כ"ד י"א) עכ"ל.

123

דוגש דף
24

16

ולכן לא נראה דגשות וינער וינהג וגם הרי"ש נלוח עמם במפעל ערך
 דגש ורפרה מבלעדי המעט כי תאמר ויגרש ויברך לא נדגש
 רי"ש ויברך כאשר נדגש ב"ת וישבר יען לא תמצא הרי"ש דגושה
 כי אם מעט מוער ולכן ברצותך לדבר על משקל פועל כמו
 5 שובר מן מלה אשר שנית אותיותיו רי"ש שבה הנקודה התחתונה
 להיות עליונה למען תקל הרי"ש ההוא ולא תדגש כאלה מרופ
 מרף (ראשי ל"ו ל"ג) והנה שרף (ויקרא י"ג) ומרץ ושטף (ויקרא ו' כ"א) היה עקרו
 לומר מורק כמו שטף אבל אמר מרץ למען לא תגדש הרי"ש וכמוהו
 הורג (ישעיה כ"ז ז') ומצאנו לא כרת שרף (יחזקאל ט"ז ד') בא בדגש וזה
 10 הוא מעט ועוד יש דגש מנהגים זולת אלה ולולי לא יצא מכתב
 זה דרך תשובה למחברת פתרון פתיתי אלה המנהגים וזולתם:

17

ערך חרוץ שהם

(* חרוץ וכה השיבות בפתרו בירקק חרוץ (סלי"ק ס"ח י"ד) מאבני השהם
 וגם על אמרו ספיר מאבני שהם (1) היא כי אמרת השהם
 מין אחד מהאבנים היקרים וספיר מין אחד ולכן לא יתכן לקרוא
 לספיר שהם. דע כי מנחם לא שנה ויתכן דברו כי נמצא כתירה
 השתים עשרה אבנים קרואים אבני שהם ככתוב אבני שהם ואבני
 מלואים לאפד ולחושן (שמות כ"ה ז') קרא הכתוב אבני שהם לאבני

(* ז"ל מנחם הרץ מתחלק לו' מחלקות וכו' וכו' החמישי ואברותיה בירקק
 חרוץ (תהלים ס"ח י"ד) טוב פריי מחרוץ ומפז (משלי ח' י"ט)
 ומחרוץ תבואתה (שם ג' י"ד) הוא זהב טהור עכ"ל. ובערך ירק כ' והשני
 95 ואברותיה בירקק חרוץ הוא אבן יקרה מאבני שהם עכ"ל.
 101 דונש דף
 15

וז"ל דונש חרוץ כנפי וכו' ואברותיה בירקק חרוץ ואמרת חרוץ מאבני
 השהם הוא ובפסוק הזה פתרת החטאה כתועה וכו' כי תקרא
 לכל אבן יקרה חרוץ אבן השהם באמרו ספיר מאבני השהם ולדבר כמו כן
 לחכם לא יתכן מפני כי השהם הוא מין אחד מן האבנים היקרים והחרוץ
 אשר אמרת כי מאבני שהם הוא גם כן הוא זהב השוב וכו' וירקק
 החרוץ הוא זהב אשר יובא מארץ וכו'. זהב טוב במאד מאד לא הוא יורק
 ולא הוא אדום עכ"ל.

17 החשן והאפר לגפך ספיר ויהלם ולא תוכל לומר כי אבני ערך מלואים יקום מקום ספיר כי אבני שהם להם קורא אבני מלואים לאמר תהיינה אלה האבנים אבני מלואים ואם אמר כי אבני שהם מין אחד נקרא שאר המינים אבני המלואים לא יתכן כי כאשר נצטרך להיות נפך וספיר אבני מלואים ככה נצטרך אבני שהם הם אבני מלואים ובהיות שהם שם וכינוי לשאר השמים עשרה אבנים אזי תמצא אבני מלואים נופל על כולם ואף רב סעדיה זצ"ל גם הוא קרא לאבנים האלה ומיניהם שהם בשירי אשר שר (2)

10 אשא משל ואחור מפסר אותות ומופתות

אשר לא נבראו בכל כתות (רש"י הגיע דמות)

ובריתות כרותות עלי גלילי שוהם חרותות

ורצה לדבר הענין גלילי שהם לוחות התורה אשר אמרו חכמים כי אבני הלוחות אבני מרגליות (3) היו רק לא אמרו מין כך וכך כי אם מרגליות שם נופל על האבנים כולנה ואשר כמותם ומהם 15 למד רב סעדיה ולכן קראם "גלילי שהם" ולו ידע כי לא יאמר לכל מיני האבנים שהם לא אמר כזאת ופתרת אתה ירקרק זהב לא ירוק ולא אדום ואמנם לא נראה זהב זה אשר אמרת מיום הוסד הארץ ועד עתה :

(1) ספיר מאבני שהם, במחברת אשר לפנינו לא מלאכי כן בשום ערך צפי' ספיר רק אבן יקרה מאבני שהם אמר ומשובה זו תמוה מאוד כי היא רק על ההשגה שאמר חרין הוא מאבני שהם ולמה כל כך אריכות הלא שקר ענה בו כי בערך ירק נראה צפירות מה שאמר הוא אבן יקרה מאבני שהם קאי על ירקרק ולא על חרין, ועוד תמוה כי דונש השיג עליו כאשר אמר חרין מאבני שהם ולא השיגו על זה והוא שקר מוחלט כי הלא כ' שם צפי' בערך חרין כי הוא זהב טהור. (2) אלה הטורים מתוכן ענינם נראה כי הם מהפתיחה ללחם מאהברותיו אולי מאלה שחזיר רש"י צפי' משפטים והן הן שהזכיר הוא בעלנו צפי' לספר היצירה כי באלה אשר מלאים בקובץ מעשה ידי גאונים (דפוס דרלין) לא נמלאו רוח מהם. (3) אבני מרגליות, לשון מרגליות לא מלאכי רק מלאם קנפרינון (ילקוט על פסוק פסל כך בשם פדר"א) הובא ברש"י פ' כי השא פסל כך הראהו מחלב קנפרינון וכו'

וענה מך השיב

כסוחים נרמסים

ואלוף גבורים

ונמוג בהמסים

18	דרש בן עוזיאל	בענינים האל
ערך	ערוכים ושמורים	והנם על דת אל
כסופים	כספר שבנר	סעדיה בן מנר
	בחלק נאגרים.	לשון עוני ענה

18

ערך כסופים

(*) כסופים ועל מה השיבות עליו בפתרון קוצים כסופים (ישעיה ל"ב י"ב)
 ענין הירוש ולא אמר אין לו דומה כי כחשת ושתי אלה
 החביר במחלוקת אחת קוצים כסופים שרופה באש כסופה (תהלים
 מ"ז י"ז) ופתרון כסופה נידשה כי הדבר הנשרף נידש ברגל ולא אמת
 5 כי אם לשון כסופים כרותים וכסופה כרותה אמנם כי פתרונו
 טוב מפתרוןך ושרופה באש כסופה יורה עליו כי אין לשרפה כריתה
 וגם לא הירה ערך כי אם מלשון ארמית לא תכסח תרגום לא
 תזמור (ויקרא כ"ה ד') ולזמור מלשון אחרת היא מדעה נחסרה כי
 אונקלוס תרגם המלה כאשר היא ולו היה תכסח תרגום לא
 10 תכרות (דברים כ' י"ט) אזי פתרת כסופים כרותים ועתה בהיותו תרגום
 תזמור לא יתכן כזאת לאמור:

19

ערך וענה

19 (***) וענה וכן השיבות וענה נאון ישראל בפניו (הושע ה' ה') מלשון עוני ערך
 15 ופתרת אתה כמו הנני ענו כי (ש"ס י"ב ב') ותאמר התבונן לסוף ענה

(*) ז"ל מנחם כסח קוצים כסופים (ישעיה) שרופה באש כסופה (תהלים פ' מנחם דף
 108 י"ז) ענין הירוש ומרמס הם עכ"ל.

ז"ל דונש כסופים ופתרת קוצים כסופים ענין הירוש הוא באמרו אין
 72 לו דומה ויש לו דומה מלשון ארם אשר לא תזמור (ויקרא כ"ה
 ד') לא תכסח בה מתרגם ופתרון קוצים כסופים קוצים כרותים וכמו כן
 שרופה באש כסופה שרופה באש כרותה עכ"ל.

(**) ז"ל מנחם הרביעי ויענך וירעבך (דברים ה' ג') וענה נאון ישראל (הושע
 מנחם דף 135
 10 Talmide Menachem I.

19 **ערך** הפסוק האמור ישראל ואפרים יכשלו בעונם תדע כי גאונם היא עונם ובמה יודע כי גאונם היא עונם הכרוח הקדש דברת אם בחזיון לילה נגלה לך והלא יתכן להיות בפסוק אחד שני ענינים והנה פסוק אחד וענה גאון ישראל בפניו ולא שבו אל יי' אלהיהם ולא בקשׁוהו בכל זאת (ספספ ז' יי') ואין בו ענין עון ואמנם כל יודעי דעת ומביני שכל יודו כי אין בפתרון מנחם תשובה כי נכון הדבר וכה הוא אמר אלהינו כבא הצרות עליהם ובמוצאם התלאות ידל גאון ישראל בפניו ויראו עיניו כידו לכלות עיניהם ולאדיב את נפשותם כענין והבטת צר מעון (ש"א כ' ל"ב) ויאמץ זה הפתרון סוף הפסוק באומרו ולא שבו אל יי' אלהיהם כי אמר ברוב פשעיהם 10 אשר כהדל כבודם ובגאונם לא יוֹסְרוּ בכל זאת ולא יקחו מוסר ויהונתן בן עוזיאל יוסיף עוד תוקף בפתרון באומרו וימאך יקר ישראל וכן פתר ר' סעדיה בפתרון ואלה שמות (1) וענה גאון ישראל מלשון עוני ואין לאל ירך להכחיש שלשת הפותרים האלה למען צדק נפשך כי הם אדניך על ראשך: (1) (ע"י לקמן ערך נכחם) 15

20

ערך נמג

20

ערך (*) נמג ופתרת נמוגו כל יושבי כנען (שמואל ט"ו ט"ז) למען למוג לב (יחזקאל כ"א ט"ו) מלשון הנעה והשיבות על מנחם שפתרו כמו חֲמִם יָמָם (ש"ב י"ז י') כמו נמסו כל יושבי כנען ואמרת כי אין 20 ה' ה' לענת מפני (שמות י' נ') אולי יראה ד' בעיני (ש"ב ט"ז י"ב) עכ"ל.

דונש דף ז"ל דונש וחברת בחלק אחד וענה גאון ישראל בפניו עם עני ורל (זכרי' 79 נ' י"ב) והוא מחלק הנני ענו כי נגד יי' (ש"א י"ב נ') וענה גאון ישראל בפניו כמו ויקם בי כחשי בפני יענה (איוב ט"ז ח') והתבונן לסוף הפסוק האמור וישראל ואפרים יכשלו בעונם תדע כי גאונם הוא עונם העונה בפניהם ברוע מעלליהם עכ"ל.

נכחם דף

115 (*) ז"ל מנחם מנ, למען למוג לב (יחזקאל כ"א כ') ותמונני תשיה (איוב

פתרון כי אם בלשון הנעה בלא ראייה על דבריו ואמנם פתרונו
 קרוב מפתרונו כי למען למוג לב כמו ונמס כל לב וענין אז ערך
 נכחלו וגו' (שמות ט"ו) נמוגו כל יושבי כנען כענין האמור באנשי יריחו נמוג
 וימס לבבנו (יהושע ב' י"ח) ותרגם אונקלוס נמנו את כרו כמו פשר
 5 המסו את לבבנו (דברים ו' כ"ח) תברו ית לבנא ופשר יונתן בן עוזיאל
 למען למוג לב (יחזקאל כ"א כ') בדיל דיתבר לבחון וכרביבים תמוגגנה
 (עמוס ט' י"ג) יורה כי לנמס נמנו יקרא:

21

ערך תשוקתך

21 10 * תשוקתך ובדין הוה דנתה בפתרו ואל אישך תשוקתך (רש"י) ערך
 ג' ט"ז ענין תאוה ותאמר אין לנו במקרא [תשוקה] תשוקתך
 לשון תאוה וגם לא נאמר לאשה בעת ברכה ורצון ואל אישך
 תשוקתך כי אם בעת קללה וכעס ומי לא ידע בכל אלה אך שמע
 תשובתי עליך אשר תאמר כי אין לנו במקרא תשוקה לשון תאוה
 15 יתכן להיות ונפשו שוקקה (ישעיה כ"ט ה') כמוהו ולא תוכל לומר לא
 ולא תפתר המלה לזולתי לשון תאוה וכה היא וחיה כאשר יחלם
 הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו (שם רש"י הפסק) כאיש רעב על
 ל' כ"ב) ותמוגגי ביד עונינו (ישעיה ס"ד ד') נמנו כל יושבי כנען נשמות
 ט"ו ט"ז ענין תמס המה עב"ל.

ז"ל דונש נמנו ופתרת נמנו כל יושבי כנען נמסו למען למוג לב גם הוא
 מלשון המס ימס אמרת ואין פתרונום כאשר דברת כי פתרון
 נמנו כל יושבי כנען נעו וכמוהו נמוג וילך (ש"א י"ד ט"ז) ופתרון למוג
 לב גם הוא מלשון הנעה וא"ת אנה ימצא לשון נע בלב אמר לך הנה
 כתוב וינע לבבו ולבב עמו כנוע עצי היער מפני רוח (ישעיה ז' ב') עב"ל.

ז"ל מנחם שק, הרביעי ואל אישך תשוקתך וכו' ענין תאוה וחמדה
 179 המה עב"ל.

ז"ל דונש אשיבך הנה גם אתה פתרת דברים כמשמעם בלשון הערב
 67 כמו ואל אישך תשוקתך באמרך בפתרונוך תאותך וחמדתך
 עב"ל.

21 מטתו שוכב וירא בחלומו כי היה אכל ושתה ושבע ובהקיצו שב
 ערך לרעב הראשון ולא ידבק בנפשו מאומה ממאכלו ונפשו מתאוה
 תשובה כאשר בראשונה. ופתרון תשוקתו כה הוא אל תדמה כי הוא לשון
 תאוה יפתר כי אם בעת ברכה ורצון דע כי היא קללה נמרצת אשר
 רצה אלהינו בעת כועסו על האשר להמשיל את האיש ולתת 5
 ממשלתו עליה למען עונותיה ולא תקום לה כי אם באישה לבלתי
 עשורת גדולה או קטנה כי אם על פיו ולכן אמר תשוקתך
 תאותך אשר תתאו לעשות וחפצך ורצונך ומחשבתך אשר תחשובי
 לא יקום ולא יהיה כי אם על יד אישך ואליו תהיר עשייתך וכבחו
 מאשר ימעט כחך והוא ימשול בך וכן פתר אונקלוס תהי תאבותיך: 10

22

ערך אלוף

22

ערך * אלוף פתר מנחם ואני כבש אלוף (ירמיה' י"ח י"ט) כבש גדול
 ואמר כי הפותר בו כבש ואלוף מגזרת שגר אלפיק (דברי'
 י"ח) יוסף בו וי"ו בתחלת המלה ויגרע וי"ו שני מתוכה (1) ולא נצטרך 15
 לעשות ככה ביהמלה מבלעדי תוספת וי"ו ומגרעת וי"ו עומדת על
 אמיתה להיות הפתרון ואני כבש גדול וענין גדול פה הוא הבריא
 והשמן כי הכבש הבריא והיקר הוא הנבחר למכור מן הרזה הקטן

מנחם דף * ז"ל מנחם השני אלוף נעורי (ירמיה' נ' ד') וכו' ואני כבש אלוף יובל 25
 למכור (שם י"א י"ט) פתרונו כפי ענינו כלם גדולים וראשים
 המה ופתר יהודה בן קריש כבש אלוף כבש ואלוף העמיד אלוף מגזרת שגר
 אלפיק יסף ו' בתחלת המלה וגם וי"ו שני בתוך המלה ואין לשניהם דרך 46
 לנסות על כי המלה מבלעדי הוויין עומדת על עמדה ועל אמתה להיות
 פתרונו כבש אלוף כבש גדול עכ"ל.

ז"ל רונש וכתבת בספרך כי יהודה בן קריש יסף בפתרון הפסוק הזה
 שני וי"ן האחד בראש אלוף והשני בתוכו ואין לשניהם דרך לנסות
 וכו' וכו' ועתה שמע תשובתי עליך על כל דבר שפתיך באמרך
 כי לא יתכן להחסיר הוי"ו משני שמות כמו כבש אלוף להיות כבש

כי הרזה לא נשא אליו ראשו (2) כי מה בצע יש במביחתו בהיותו ערוך
 בלתי שמן ונראה כי זה הפתרון טוב מהוסיף ומהחסיר ולו לא
 יכלנו להוציא לו מוצא אוי חוספנו והגרענו ודברת עליו כזב כי
 נזר ואמר לא יתכן להגריע הוי"ו משתי שמורת כמו ככבש אלוף
 5 להיות ככבש ואלוף והנה כה דברו הנמצא בספרו (3) אודם פמרא
 וברקת (שמות כ"ח י"ז) לולי וי"ו וברקת לא נגרע וי"ו מפמרא וכמוהו
 לשם שבו ואחלמה לולי וי"ו ואחלמה לא נגרע וי"ו משבו וכמו ראובן
 ונו' (ס"ה ב') ולא נזרעל המקרא כולה כי כה אמר רוב הדברים והשמות
 הסמוכים כה זה אחר זה כה משפטם ולא אמר כל הדברים כי
 10 ידע כי יש מעט מזער הבא בלא וי"ו ואח"כ אמר אבל לא
 יקרה מקרה זה לשני דברים כי אם משלשה ומעלה זולתי
 מעט והמלים אשר הבאת אתה הם המה כי לא נעלמו
 ממנו אך רוב המקרא על המנהג הזה מתנהג ולא
 היה עיקר תשובתו על הפותר ההוא כי אם על הוי"ו אשר בתוך
 15 אלוף וכה הוסיף ואמר כי הוי"ו הנחסר מלאמר ככבש ואלוף יוכל
 יוכיח בלשון יחיד אמר ואם יש כמוהו מעט מזער כי לו רצה ענין
 תוספות היה מראה הדבר בוי"ו נוספת באלוף או היה אומר יוכלו
 ולא יכריתנו משתי קצוות ונשארה המלה בלא ראייה ולכן
 אמר כי חסרון הוי"ו (4) יוכיח וגם יוכל הלא תראה כי באומרו תנור
 20 וברים יתע' (ויקרא י"ח כ"ה) ואם ייחד (5) נתן הוסיף בכירים וי"ו ולא הגריעה
 ולא החסיר המלה משתי קצותיה ובפתרון ככבש אלוף גדול ורב
 ננצל מזה הרב וכן פתר יונתן בן עוזיאל ואנא כאימר בחיר וענין

ואלוף באמרך לולי הווי"ם הקיצונים לא סרו התיכונים היה לנו במקרא
 רבים מהם כמו חלבו האליה תמימה שמש ירח עמר זבולה וכו' ורבים כמו
 אלה לא יתכן פתרונם כי אם בתוס' ווי"ם בראשם ותשובתי עליך באמרך כי
 יוכל מוכיח כי הוא ככבש גדול אחד הנה לנו שמות שנים שנים מושכים
 אלי פועל אחד וכמו ויושב את משה ואת אהרן ולא אמר ויושבו וכו' וכמו
 תנור וכירים יתן ולא אמר יתצו וכו' עכ"ל.

22 ערך אלוף פה כענין ואויבי יי' ביקר ברים (תהלים ל"ז כ') כולם נכוחים למבין ולישרים:

(1) ויגרע וי"ו שני מחוכה, ר"ל אם נגזר משגר אלפיך הוא כמו אלו כחוב ככנס ואלף, אך הדבר תמוה מאד כי שניהם מנחם ודונש מדברים בפי' משתי ווי"ס נוספים אחד בראש ואחד בתוך ובמשך הערך זה בראה ג"כ שתי ווי"ס נוספים ומה זה שאמר פה ויגרע וי"ו שני מחוכה ולא נוכל לוונר כי היא שגרה דלשנא וטעוה היא כי מבאר דבריו בתוך כדי דבור מכלעדי חס' וי"ו ומגרעת וי"ו: (2) לא נשא אליו ראשו, קשה מאד לכוין מליה זו פה: (3) בספרו, ר"ל במחברתו דף 26 ח"ל והטעם מנגרעת הוי"ו פה במגרעת ווי הנולים האלה חרס פטרה וגו' וגו' לא השום כדח' ואין כה משפט הלשון הלא זה אורח הקדר וכה משפטו באמרו: לשם שבו ואחלמה לולי הוי"ו של ואחלמה לא נגרע וי"ו משבו וכו' וכו' וכמוהו ראובן שמעון לוי ויהודה לולי וי"ו של ויהודה לא נחקר וי"ו משמעון ולוי וכו' ורוב הדברים והשמות הקטנוכים כה זה אחר זה כה משפטים אבל לא יקרה מקרה זה לשני דברים כי אם לשלשה ומעלה ולולי הוי"ו אשר יחתמו הנולים האחרונים לא נחקרו התיכונים על כן ככנס אלוף לא יבא עומה ולא יעלה בנשפים ולא יתכן להיות פתרונו כי אם כמבטחן ואני ככנס אלוף וגם יוכל לעבות יוכיח עכ"ל. (4) חסרון הוי"ו במלת אלוף שלריך להוסיף, אלוף וגם יוכל ש"ל יוכלו. (5) ואם יחד, ר"ל אף שפעל כפן בל לשון יחד אך יש וי"ו בראש כירים.

ומה יש פה להשיב דברי שקר ומקשיב

אשר היסוד הושיב בתוך העיקרים

אשר תורה ומצוה בפיתרונו העוה 5

והחטיא שהשורה לקרת הערים

ועל האמת כיסה באומרו כי נסה

אשר לא כמו מסה ולא בהרות הרים

23

10 ערך קרת

23

ערך קרת

(*) קרת ותחטיאו למען הביאו ליד שערים לפי קרת (משלי ח' ב')

בחלק אחד עם קריה נאמנה (ישעיה ח' כ"ה) ואמרת איננו

כי אם בעצלתים ימך המקרה (קהלת י"ה) ולא יכולת לבאר פתרונו

ולא ידעת לגלות יסוד עניינך ואמנם פתרונו קרוב מפתרונו כי

מנחם דף 158 * ז"ל מנחם השביעי קרית מלך רב (תהלים מ"ח ג') קריה נאמנה בצאתי שער עלי קרת (איוב כ"ט ז') על נפי מרומי קרת עכ"ל.

דונש דף 13 ז"ל רונש והבאת בחלק אחד ליד שערים לפי קרת (משלי ח' ג') עם קריה נאמנה וכו' ואין קרת כי אם כמו בעצלתים ימך המקרה (קהלת י"ה) עכ"ל.

איך יהיה ליד שערים לפי קרת כמו ימך המקרה ומקרה מגזרת ²³ ערך
 קורה היתכן לאמר על גפי מרמי קרת (משלי ט' י"ד) קורה ומה ילמד זה
 הענין ומה מעם יש בו אבל בהיות קרת קריה ועיר אזי הפתרון ^{קרי}
 יתכן היטב וגם בצאתי שער עלי קרת ברחוב אכין מושבי ראוני
 5 נערים ונחבאו וישישים קמו עמדו (איוב כ"ט ז' ח') וכה פתרונו בצאתי
 מביתי אל שער העיר שם ראוני נערים ונחבאו וישישים קמו
 עמדו למען כי שער העיר מקום התחברות הקהלות ושבת בני
 אדם אשר בעבור ביניהם איש נכבד יקומו מפניו היושבים שם
 ויעמדו על רגליהם לכבודו ולדבריו כי הקרת נג איך יהיה שער
 10 עם נג ועוד אם הוא יוצא על נגו מדוע קמו הישישים ויעמדו
 והם מתחתיו ולמה נחבאים הנערים והוא לא עבר בתוכם והוא לא
 אמר יקומו ונחבאו כי אם בעוברו ביניהם ברחוב אכין מושבי
 יורה על זה וגם זה הפסוק ילמד עוד כי הקרת קריה בטוב
 צדיקים תעלוץ קריה ובאבד רשעים רנה (משלי י"ח י') ואחריו כתיב
 15 בברכת ישרים תרום קרת (ספ ספ) הלא ענין הפסוק הראשון כאחרון
 ויהיה תעלוץ קריה כמו תרום קרת ואין לגג בפסוק ענין ובאחרית
 דבריו אמרת "כי הקרת כנג ובמקרה" תחלת דברי פיך סכלות
 ואחרית פיך הוללות דמית כי מקרה שם הפועל כנג המקום המוכן
 לשבת שם וכה נמצא נקוד מנקידת ידיך וזאת היא חכמתך ובינתך
 20 ואיש אשר ישנה כזאת השגיות ויטעה כטעות הזה לא בוש להחביר
 ספרים ולהשיב על אחרים ללמד ולהורות חקות ותורות ואמנם
 הוא צריך להתאלף ואף כי לאלף כי המקרה שם הפועל וכה
 פתרונו בעצלתים ימך המקרה אמר בעד איש עצל המקרה עליותיו
 ובונה ביתו בעצלתים ידל הונו מלכנות ולא תמצא ידו די הקמת
 25 חבנין וכמהו המקרה במים עליותיו (תהלים ק"ד ג') וידלף חבית (קסלם
 י"ח) אשר פה הביאך לזה וזרזן לבר השיאך: